

CHECKLIST LOKAAL EMANCIPATIEBELEID

Voor het toetsen van:

- emancipatienota's en emancipatiebeleid
- de emancipatie-aspecten van reguliere beleidsdossiers

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Vooraf: emancipatiebeleid of diversiteitsbeleid?.....	3
Check 1: enthousiasme en commitment	3
Check 2: de stand van zaken	4
Check 3: visie en uitgangspunten	5
Check 4: integraal emancipatiebeleid	6
Check 5: prioriteiten	7
Check 6: specifiek emancipatiebeleid en maatregelen.....	8
Check 7: participatie.....	9
Check 8: gemeentelijke organisatie	10
Check 9: budget	11
Check 10: monitoring en evaluatie	12
Tot slot	12

Een publicatie van
FemNet GroenLinks
Postbus
3503 RA Utrecht
femnet@groenlinks.nl

Inleiding

FemNet, het Feministisch Netwerk van GroenLinks, heeft deze checklist lokaal emancipatiebeleid ontwikkeld om lokale politici handvatten geven het emancipatiebeleid zoals het in hun gemeente wordt ontwikkeld of uitgevoerd te beoordelen.

De checklist kan worden gebruikt om emancipatienota's kritisch te bekijken. Maar ook wanneer het emancipatiebeleid niet centraal op één plaats is beschreven, biedt de checklist aanknopingspunten om het beleid (en de gaten daarin) te analyseren.

De checklist is niet geschreven als handleiding om emancipatiebeleid te ontwikkelen.

Daarbij kan de lijst natuurlijk wel van pas komen, met name waar het gaat om het bepalen van de onderdelen die deel zouden moeten uitmaken van goed emancipatiebeleid. Voor de daadwerkelijke inhoud van het beleid (wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen) biedt de checklist minder aanknopingspunten.

Hoewel de inhoud van het emancipatiebeleid dus niet centraal staat in deze checklist, is wel geprobeerd duidelijk een GroenLinks invalshoek te kiezen. Voor ons betekent dat onder meer een nadruk op empowerment en participatie; het ter discussie (blijven) stellen van bestaande maatschappelijke structuren en machtsverschillen; het niet uitsluitend focussen op arbeidsparticipatie en het glazen plafond; het aandacht hebben voor taboe-onderwerpen als lichamelijke integriteit; en een voorkeur voor kleinschaligheid.

Deze checklist is opgezet als levend document; hij zal regelmatig worden bijgewerkt. Aanvullingen en commentaar zijn daarom welkom, net als voorbeelden van hoe het kan, en hoe het vooral niet zou moeten.

Vooraf: emancipatiebeleid of diversiteitsbeleid?

Deze checklist heeft betrekking op emancipatiebeleid. Je kunt je afvragen of dat niet uit de tijd is. Is het niet beter om het emancipatiebeleid helemaal in te bedden in diversiteitsbeleid, uitgaande van de idee dat iemand niet alleen maar vrouw is, maar meerdere diversiteitskenmerken heeft (kruispuntdenken)?

Het antwoord is ja; idealiter is emancipatiebeleid ingebed in het diversiteitsbeleid. Maar het gevaar van het inbedden van emancipatie in diversiteitsbeleid is dat de aandacht voor ethniciteit ten koste gaat van de aandacht voor gender, of dat de aandacht voor gender wordt beperkt tot die voor allochtone vrouwen. Dit gevaar is de afgelopen jaren zeer reëel gebleken. Voor ons reden om ons specifiek op het emancipatiebeleid te richten, waarbij er natuurlijk aandacht moet zijn voor diversiteitsaspecten.

Wanneer jouw gemeente een breed diversiteitsbeleid voert, kun je deze checklist ook gebruiken om te beoordelen of het man/vrouw aspect daarin niet ondergesneeuwd raakt, of eenzijdig wordt toegespitst op allochtone vrouwen.

Check 1: enthousiasme en commitment

Het succes van emancipatiebeleid staat of valt met commitment en enthousiasme. Van de politieke leiders, van de ambtelijke top, van de beleidsambtenaren, van de maatschappelijke instellingen, van de vrouwenorganisaties. Maar ook van de gemeenteraad.

De eerste serie vragen in de checklist hebben hierop betrekking.

Vraag	Ja	Nee
- toont de verantwoordelijk wethouder commitment en enthousiasme als het gaat om emancipatie?		
- heb je de indruk dat de ambtelijke top het belang van emancipatiebeleid inziet en uitdraagt?		
- stralen de beleidsambtenaren uit dat ze graag met emancipatie aan de slag willen?		
- is er enthousiasme vanuit maatschappelijke instellingen om aan de slag te gaan met emancipatie?		
- zijn de vrouwenorganisaties enthousiast om samen met de gemeente aan de slag te gaan?		
- vindt de gemeenteraad emancipatie belangrijk?		

Als je een of meer van deze vragen met NEE beantwoordt, vraag je dan af hoe je er voor kan zorgen dat er meer enthousiasme komt voor lokaal emancipatiebeleid. Als fractie, samen met je wethouder, of in samenwerking met een emancipatiebureau of vrouwenorganisaties.

Check 2: de stand van zaken

Voor het voeren van een adequaat emancipatiebeleid is het noodzakelijk te weten hoe de feitelijke situatie van vrouwen en mannen is. Waar liggen de verschillen; is er sprake van achterstanden of achterstelling? Daarbij is het van belang oog te hebben voor de andere diversiteitskenmerken. Standaard zouden alle cijfers uitgesplitst moeten worden naar sekse, etniciteit en leeftijd, en waar mogelijk/relevant ook naar opleidingsniveau, inkomen en handicap.

Ook is het van belang inzicht te hebben in de ontwikkelingen en trends: verbetert de positie van (bepaalde groepen) vrouwen, of verslechtert deze juist?

Om goed vooruit te kunnen kijken is het voorts noodzakelijk een goed overzicht te hebben van alles wat er al gebeurt: wat is er aan gemeentelijk emancipatiebeleid. Daarbij gaat het zowel om algemeen beleid als om aandacht voor de positie van vrouwen en meisjes in verschillende beleidsdossiers. Met een dergelijk overzicht kun je als gemeente ook duidelijk maken dat er al heel veel gebeurt.

Vraag	Ja	Nee
Worden de gemeentelijke statistieken die betrekking hebben op de bevolking standaard uitgesplitst naar sekse, etniciteit en leeftijd?		
Worden de statistieken waar relevant ook uitgesplitst naar opleidingsniveau, inkomen en handicap?		
Is er inzage in de ontwikkelingen van (bepaalde groepen) door de jaren heen: worden cijfers van verschillende jaren naast elkaar gezet?		
Is er een overzicht van het emancipatiebeleid zoals dat –in zijn algemeenheid en op verschillende dossiers – door de gemeente wordt gevoerd?		

Daar waar een vraag met NEE is beantwoord, kun je om de betreffende gegevens vragen.

Dit kun je in zijn algemeenheid doen, maar ook per onderwerp. Je kunt bijvoorbeeld iedere keer dat er feitelijke cijfers worden verstrekt vragen naar de uitsplitsing naar diversiteitskenmerken. En als een beleidsdossier wordt besproken kun je vragen naar het

relevante emancipatiebeleid: op welke wijze wordt in het lopende beleid rekening gehouden met (groepen) vrouwen, en welk specifieke beleid gericht op meisjes en vrouwen is er?

Check 3: visie en uitgangspunten

Het moet helder zijn welke algemene doelstellingen er met het emancipatiebeleid worden nagestreefd. Hiervoor kan bijvoorbeeld aansluiting worden gezocht bij het VN-Vrouwenverdrag, wat de volgende doelstellingen kent:

- gelijkheid van man en vrouw, zowel in de zin van formele gelijkheid (gelijkheid voor de wet, gelijke rechten), als feitelijke gelijkheid (gelijke kansen)
- daadwerkelijke verbetering van de positie van vrouwen
- het bestrijden van structurele ('onzichtbare') discriminatie en het doorbreken van stereotype rolpatronen

In de notitie 'Geen GroenLinks beginselen zonder feminisme'(mei 2008) geeft het FemNet aan dat het belangrijk is dat niet alleen het toevoegen van vrouwen aan mannelijke domeinen (gelijkheidsfeminisme) wordt nagestreefd, maar ook het opwaarderen van dat wat wordt gezien als 'vrouwelijk' (verschilfeminisme) en het deconstrueren en kritisch bevragen van de mannelijke, autochtone, heteroseksuele norm (deconstructie).

Het tegengaan van stereotypen is niet alleen in de man/vrouw verhouding van belang, maar ook wanneer je naar 'de vrouwen' en bepaalde groepen daarbinnen kijkt. Zoals eerder aangegeven is het van belang de diversiteit van vrouwen voor ogen te houden. Verschillende (groepen) vrouwen staan op verschillende treden van de emancipatieladder, en hebben dus andere problemen en behoeften. Het (emancipatie)beleid moet voor al deze verschillende groepen vrouwen relevant zijn. Daarbij moet stereotypering echter voorkomen worden. Er zijn ook hoogopgeleide allochtone vrouwen; de allochtone bevolking bestaat uit veel meer nationaliteiten dan Turks of Marokkaans, er zijn ook alleenstaande vaders, vrouwen zijn meer dan moeders (en vaak geen moeder), er zijn ook autochtone vrouwen die de deur niet uitkomen.

Bij de uitgangspunten van emancipatiebeleid kan verder gedacht worden aan de integraliteit van het emancipatiebeleid of gendermainstreaming beleid (zie check 4); het belang van participatie (zie check 7) en kleinschaligheid; een nadruk op empowerment en ondersteuning, in plaats van op zorgen voor; zelfbeschikking en keuzevrijheid.

Vraag	Ja	Nee
Zijn er algemene doelstellingen voor het emancipatiebeleid geformuleerd?		
Wordt er gestreefd naar zowel gelijke rechten als gelijke kansen?		
Is het verbeteren van de feitelijke positie van vrouwen een doel?		
Wordt de heersende (manlijke, heteroseksuele, witte) norm ter discussie gesteld?		
Is er aandacht voor de diversiteit van vrouwen?		
Worden stereotyperingen daarbij voorkomen?		
Wordt stereotypering (zowel M/V als andere kenmerken) actief tegengegaan, bijvoorbeeld door in de beleidsdocumenten en gemeentelijke publicaties roldoorbrekende voorbeelden op te nemen?		
Staat empowerment centraal in het beleid?		
Gaat het beleid uit van de zelfbeschikking en keuzevrijheid van vrouwen?		

Is het antwoord NEE: probeer er wat aan te doen. Bijvoorbeeld door zelf suggesties te doen voor doelstellingen van het emancipatiebeleid, of voor het tegengaan van stereotyperingen in gemeentelijke publicaties.

Check 4: integraal emancipatiebeleid

Wanneer het goed is, is emancipatiebeleid niet een losstaand beleid, maar is het terug te vinden in alle beleid. We spreken dan ook wel van gendermainstreaming: het hanteren van een genderperspectief in al het (reguliere) beleid, door degenen die normaal dat beleid maken. Op dezelfde manier kun je een integraal diversiteitsbeleid voeren.

Het gevaar van (gender)mainstreaming is dat emancipatie (of diversiteit) wordt 'weggemainstreamd': wij hebben het beleid van gendermainstreaming, en hoeven dus geen specifiek emancipatie- of diversiteitsbeleid meer te voeren.

Om dat te voorkomen is het goed om expliciet een tweesporenbeleid te voeren: gendermainstreaming waar het kan, specifiek (doelgroepen-)beleid waar het nodig is. In deze check wordt het integrale emancipatiebeleid besproken, het specifieke beleid komt aan de orde in check 6.

Voor goede gendermainstreaming bestaat een aantal voorwaarden¹: commitment van ambtelijke en politieke leiding (zie check 1), duidelijke verantwoordelijkheidstoedeling (zie check 8), aanwezigheid van deskundigheid (zie check 8), toepassing van instrumenten (zie hieronder), aanwezigheid van doelen (zie check 3 en hieronder) en middelen (zie check 11).

Integraal emancipatiebeleid betekent dat bij al het beleid naar de genderaspecten wordt gekeken. Emancipatie beperkt zich niet tot het wegwerken van sociaal-economische achterstanden, maar heeft betrekking op alle aspecten van het (samen)leven.

Een goed emancipatiebeleid kijkt dus niet alleen naar de arbeidsparticipatie van vrouwen, en alles wat daar mee samenhangt (bijvoorbeeld kinderopvang, sluitingstijden) maar bijvoorbeeld ook naar:

- zelfontplooiing, onderwijs en educatie
- weerbaarheid en empowerment
- politieke en bestuurlijke participatie
- seksespecifiek geweld (huiselijk geweld, seksueel geweld, meisjesbesnijdenis)
- opvoeding
- relatievorming
- gezondheid, waaronder seksuele en reproductieve gezondheid / rechten
- zorg (zowel het zorg verlenen als het zorg ontvangen)
- sport
- cultuur
- inrichting van de openbare ruimte
- wonen

Op al deze onderwerpen moet duidelijk zijn hoe de positie van vrouwen en mannen nu is (zie check 2), en wat de specifieke emancipatie-doelstelling is.

Vervolgens kan worden nagegaan of deze doelstellingen binnen het reguliere beleid kunnen worden gehaald, of dat (aanvullend) specifiek beleid of specifieke maatregelen nodig zijn (zie check 6). Voor deze analyse kan gebruik gemaakt worden van beproefde instrumenten, zoals de emancipatie effect rapportage (EER). Een emancipatie-

¹ Voorwaarden afkomstig uit de landelijke emancipatienota Meer kansen voor vrouwen, emancipatiebeleid 2008-2011, p. 7

effectrapportage geeft inzicht in de emancipatie-effecten van beleid. Emancipatie-effect-rapportages kunnen diepgravende analyses zijn, maar er zijn ook emancipatie-sneltoetsen.

Emancipatie effectrapportages kunnen worden uitgevoerd op bestaand beleid en op voorgenomen beleid.

Ten aanzien van bestaand beleid zou het goed zijn om jaarlijks een of meer dossiers te toetsen op de emancipatie-effecten; bijvoorbeeld door middel van een sneltoets.

Ten aanzien van voorgenomen beleid zou er altijd aandacht voor de gender-aspecten moeten zijn. Dat kan bijvoorbeeld door altijd gebruik te maken van een checklist, en vervolgens wanneer er aanleiding voor is een diepgravender EER te laten maken.

Vraag	Ja	Nee
Voert de gemeente integraal emancipatiebeleid, oftewel een beleid van gendermainstreaming?		
Wordt er op alle relevante dossiers (dus niet alleen werk en inkomen) naar genderaspecten gekeken?		
Zijn er op de belangrijkste beleidsvelden / dossiers specifieke emancipatiedoelstellingen geformuleerd?		
Wordt <i>bestaand</i> beleid geanalyseerd op zijn genderaspecten, bijvoorbeeld door middel van een emancipatie effectrapportage of een emancipatie-sneltoets?		
Wordt bij <i>voorgenomen</i> beleid standaard gekeken naar de genderaspecten aan de hand van een checklist?		
Wordt in de beleidsstukken melding gemaakt van de uitkomsten van een standaard emancipatie-check?		
Wordt –wanneer daar aanleiding voor is- <i>voorgenomen</i> beleid onderworpen aan een emancipatie effect rapportage?		

Bij NEE-antwoorden: kijk wat je zelf kunt doen. Besteed in ieder geval zelf integraal aandacht aan emancipatie: besteed bij alle relevante dossiers (en dat zijn er meer dan je op het eerste gezicht zou denken) aandacht aan de genderaspecten, vraag naar emancipatiedoelstellingen, en doe voorstellen voor emancipatie-effectrapportages of sneltoetsen.

Op initiatief van GroenLinks Westerpark heeft de stadsdeelraad in juni 2008 een motie aangenomen waarin het Dagelijks Bestuur (College) wordt opgedragen om:

- uiterlijk in 2009 vier sneltoetsen diversiteit te laten uitvoeren; waarbij binnen de portefeuille van iedere portefeuillehouder één diversiteitstoets wordt uitgevoerd, en hiertoe in het najaar van 2008 met concrete voorstellen te komen.
- De Raad te rapporteren omtrent de uitkomsten van de toetsen en de opvolging die het DB er aan geeft.
- Vanaf 2010 jaarlijks minimaal één diversiteitstoets op een beleidsdossier uit te (laten) voeren, waarbij over de jaren heen spreiding over de sectoren plaatsvindt.

Check 5: prioriteiten

Zoals hiervoor aangegeven bestrijkt emancipatiebeleid eigenlijk alle beleidsterreinen. En wanneer werkelijk goed integraal emancipatiebeleid wordt gevoerd, zullen er veel specifieke doelstellingen benoemd worden, waarop specifiek beleid mogelijk of gewenst is. De realiteit in de meeste gemeenten zal zijn dat niet al deze actiepunten kunnen worden opgepakt, vanwege de beperktheid van capaciteit en middelen. Er zullen dan keuzes gemaakt moeten worden; prioriteiten gesteld.

Ook wanneer er (nog) geen sprake is van integraal emancipatiebeleid, maar men wel enkele concrete onderwerpen wil oppakken, moet er gekozen worden. Daarbij is het dan in ieder geval wel nodig een globaal inzicht te hebben in de genderaspecten van de verschillende beleidsvelden (zie check 2).

De keuze voor de onderwerpen die prioriteit krijgen kan op verschillende manieren worden gemaakt: op basis van de analyse van de feitelijke situatie (wat is het grootste probleem) (zie check 2), op basis van de gevoelde urgentie bij de vrouwenorganisaties en andere maatschappelijke instellingen (zie check 7), op basis van het enthousiasme om met een onderwerp aan de slag te gaan (zie check 1), op basis van een analyse van het meeste effect (welke maatregelen levert het meeste op) (zie check 4). Allemaal goede motieven voor een keuze.

Vraag	Ja	Nee
Wordt de noodzaak om niet alles aan te pakken maar prioriteiten te stellen onderbouwd?		
Is duidelijk welk selectie criterium is gebruikt om prioriteiten te stellen?		
Ben je het met de prioriteitstelling eens?		
Is duidelijk wanneer de onderwerpen die nu nog niet worden aangepakt wel aan de orde zullen komen?		

Ook hier geldt weer: bij een NEE kun je actie ondernemen. Door kritische vragen te stellen, of door zelf met suggesties voor andere prioriteiten te komen.

In de gemeente Nijmegen is er voor gekozen om het emancipatiebeleid voor de komende jaren te ontwikkelen in nauwe samenspraak met vrouwengroepen en maatschappelijke instellingen.

In een aantal intensieve bijeenkomsten (die ook goed waren voor de versterking van de onderlinge samenwerking) is gekozen voor drie thema's:

- Taboe-onderwerpen rond geweld tegen vrouwen. Hoe doorbreek je het taboe, en hoe signaleer je beter.
- Arbeidsparticipatie van vrouwen: wat kun je als gemeente doen.
- Seksualisering van de maatschappij: vrijheid en grenzen stellen, dubbele moraal.

Check 6: specifiek emancipatiebeleid en maatregelen

Onder specifiek emancipatiebeleid verstaan we beleid dat gericht is op (een bepaalde groep) vrouwen, en/of een specifiek emancipatiedoel nastreeft.

Specifiek emancipatiebeleid kan al dan niet in combinatie met integraal emancipatiebeleid (zie check 4) gevoerd worden. In het geval van integraal emancipatiebeleid kan – bijvoorbeeld op basis van emancipatietoetsen- de noodzaak blijken om maatregelen te nemen. Daarbij kan het gaan om het (aanpassen van) generiek beleid, maar ook om specifiek emancipatiebeleid.

Goed emancipatiebeleid bevat heldere, en zo mogelijk meetbare, doelstellingen (zie check 4), en concrete maatregelen die moeten leiden tot het bereiken van die doelstellingen.

Tijdelijke maatregelen van positieve actie kunnen een goed middel vormen om een achterstandspositie weg te werken. Hierbij kan het gaan om quota, maar ook om voorzieningen die slechts voor bepaalde groepen toegankelijk zijn. Goed emancipatiebeleid weegt expliciet af of er maatregelen van positieve actiemoeten worden genomen, en neemt deze maatregelen ook wanneer dat nodig is om de doelstellingen te bereiken.

Vraag	Ja	Nee
Zijn er op de relevante beleidsvelden heldere en meetbare emancipatiedoelstellingen geformuleerd? (zie ook check 2)		
Bevat het beleid maatregelen die moeten leiden tot het bereiken van deze doelstellingen?		
Is er een logisch verband tussen maatregelen en doelstellingen?		
Bevat het beleid tijdelijke maatregelen van positieve actie?		
Is te verwachten dat met de geplande maatregelen de doelstellingen gehaald zullen worden?		

Bij een NEE is er alle reden voor kritische vragen. En hoewel maatregelen van positieve actie niet altijd even populair zijn, is het soms de enige manier waarop een doelstelling daadwerkelijk bereikt kan worden (en dat de maatregelen niet populair zijn zegt ook wel wat: degenen die altijd bevoordeeld zijn geweest worden nu achtergesteld, en dat is niet prettig, maar wel noodzakelijk wanneer je echte emancipatie wilt bereiken).

Check 7: participatie

Het is van belang dat burgers en maatschappelijke organisaties, waaronder vrouwen en vrouwenorganisaties actief zijn betrokken bij het ontwikkelen, het uitvoeren en het evalueren van het lokale emancipatiebeleid.

Het moet duidelijk zijn op welke wijze vorm wordt gegeven aan deze participatie. Daarnaast is het van belang vrouwenorganisaties te faciliteren om zelf emancipatie-activiteiten uit te voeren, en daarbinnen hun eigen prioriteiten te kiezen.

Met ingang van 2008 is het verlenen van emancipatiesubsidies geen landelijke aangelegenheid, maar een taak van de gemeentes (landelijke emancipatienota Meer kansen voor vrouwen, emancipatiebeleid 2008-2011).

Idealiter ontvangen lokale vrouwen/emancipatieorganisaties zowel structurele/institutionele subsidie als projectsubsidies. Lokale organisaties hebben enige structurele subsidie nodig voor het stimuleren en structureren van de betrokkenheid van individuele vrouwen en verschillende organisaties bij het emancipatiebeleid en het optreden als belangenorganisatie ten opzichte van de lokale overheid: gevraagd en ongevraagd adviseren over het beleid. Deze structurele subsidie kan over verschillende organisaties worden verdeeld, of aan één (koepel) organisatie worden verstrekt, die dan wel de opdracht moet hebben de inbreng van andere organisaties mee te nemen. Daarnaast is er behoefte aan projectsubsidies voor projecten en activiteiten die daadwerkelijk bijdragen aan de emancipatie van vrouwen. Deze subsidies zouden open moeten staan voor diverse organisaties. En de autonomie van organisaties zou voorop moeten staan. Ook projecten die niet direct aansluiten op de prioriteiten van de gemeente, maar hierop aanvullend zijn, of andere accenten leggen, zouden voor subsidie in aanmerking moeten kunnen komen. Natuurlijk moeten er kwaliteitseisen gesteld worden, maar voorkomen moet worden dat vrouwenorganisaties een verlengstuk van het overheidsbeleid worden.

Vraag	Ja	Nee
Zijn burgers (waaronder vrouwen) en maatschappelijke organisaties (waaronder vrouwenorganisaties) betrokken bij de ontwikkeling van het gemeentelijk emancipatiebeleid?		
Zijn burgers (waaronder vrouwen) en maatschappelijke organisaties (waaronder vrouwenorganisaties) betrokken bij de uitvoering van het gemeentelijk emancipatiebeleid?		
Zijn burgers (waaronder vrouwen) en maatschappelijke organisaties		

(waaronder vrouwenorganisaties) betrokken bij de evaluatie van het gemeentelijk emancipatiebeleid?		
Is er een subsidieregeling op basis waarvan vrouwenorganisaties structurele subsidie kunnen aanvragen voor het stimuleren structureren van de betrokkenheid van individuele vrouwen en het optreden als belangenorganisatie (vrouwenraad) richting gemeentelijke overheid?		
Is er een subsidieregeling voor projectsubsidies voor emancipatieprojecten?		
Respecteert de subsidieregeling voor projectsubsidies de autonomie van vrouwenorganisaties om hun eigen prioriteiten te stellen?		

Check 8: gemeentelijke organisatie

Wil emancipatiebeleid op langere termijn succesvol zijn, dan moet duidelijk zijn wie er binnen de gemeente eindverantwoordelijk zijn voor het emancipatiebeleid, zowel politiek als ambtelijk. Ook wanneer een beleid van gendermainstreaming wordt gevoerd, waarbij in beginsel iedere beleidsambtenaar er verantwoordelijk voor is het genderperspectief in het beleid te verankeren, is het van belang een centrale persoon of afdeling te hebben die het totale emancipatiebeleid coördineert, stimuleert en monitort. Het is wenselijk wanneer daarnaast bij iedere afdeling of dienst iemand de taak heeft op te treden als 'emancipatiewaakhond'.

Ook is het van belang dat er voldoende emancipatiedeskundigheid is. Vanzelfsprekend moeten de ambtenaren die belast zijn met de coördinatie van het emancipatiebeleid diepgaande kennis hebben van emancipatie-issues en emancipatiebeleid. Maar bij alle beleidsambtenaren moet gender-sensitiviteit aanwezig zijn, en alle beleidsambtenaren moeten bekend zijn met de basisprincipes en de instrumenten van gendermainstreaming. Overigens hoeft niet alle deskundigheid bij de gemeente aanwezig te zijn. Er is veel externe kennis in te huren, bijvoorbeeld voor het uitvoeren van emancipatietoetsen, of het trainen van beleidsambtenaren. Binnen de organisatie moet kennis van dit externe veld aanwezig zijn.

Vraag	Ja	Nee
Is er een wethouder eindverantwoordelijk voor het emancipatiebeleid?		
Is er een centrale persoon of afdeling binnen de gemeentelijke organisatie die tot taak heeft het totale emancipatiebeleid te coördineren, stimuleren en monitoren?		
Is er bij iedere afdeling en dienst iemand die het zijn van aanspreekpunt en aanjager voor emancipatie-issues in zijn of haar takenpakket heeft?		
Is de deskundigheid van degenen die zijn belast met de coördinatie van het emancipatiebeleid op peil, en wordt deze door middel van scholingen op peil gehouden?		
Zijn de beleidsambtenaren gender-sensitief, en bekend met de basisprincipes van gendermainstreaming?		
Is het voor beleidsambtenaren verplicht of mogelijk een training te volgen op het terrein van gender of diversiteit in beleid?		
Is het externe aanbod op het terrein van emancipatie, gendermainstreaming en diversiteitsbeleid bij de gemeente bekend?		

Hoewel het binnen het dualisme misschien lastig is je als raadslid al teveel te bemoeien met de interne organisatie van de gemeente, zijn bovenstaande vragen zeer relevant voor een goed emancipatiebeleid. Schroom dan ook niet om de vragen te stellen, en aan te dringen op actie wanneer het antwoord NEE is.

De gemeente Den Haag kiest in de emancipatienota 'Gelijk Doen' expliciet voor gendermainstreaming, en besteedt daarbij aandacht aan de deskundigheid van degene die het reguliere beleid ontwikkelen:

"Om die deskundigheid te verankeren wordt in 2008 bij één gemeentelijke dienst een pilot gestart met een emancipatie adviseur. De taken van deze functionaris zijn:

- het bewerkstelligen van structurele aandacht voor de positie van de vrouw bij de desbetreffende gemeentelijke dienst c.q. de verschillende vakdisciplines;
- erop toezien dat bij het formuleren van nieuw beleid automatisch rekening wordt gehouden met de effecten van het beleid en de uitvoering van de desbetreffende dienst met de belangen van vrouwen;
- periodiek rapporteren over de voortgang van het emancipatieproces in de desbetreffende dienst aan de portefeuillehouder emancipatie.

Deze pilot wordt na een jaar geëvalueerd en daarna vindt definitieve besluitvorming over de structurele inzet van emancipatie adviseurs bij de grote gemeentelijke diensten plaats."

Check 9: budget

Boter bij de vis. Het is van belang dat er voldoende geld wordt vrijgemaakt voor de uitvoering van het emancipatiebeleid. Voor de ambtelijke inzet en de deskundigheidsbevordering (zie check 8), voor het subsidiëren van vrouwenorganisaties en emancipatieprojecten (zie check 7), voor het inzetten van instrumenten van gendermainstreaming (zie check 4) en natuurlijk voor de uitvoering van de verschillende maatregelen (zie check 6).

Het kan ook heel verhelderend zijn om na te gaan welk deel van het budget voor het reguliere beleid ten goede komt van vrouwen, en welk deel aan mannen. Dit kan door middel van een gender-budget-analyse, een van de instrumenten die hoort bij gendermainstreaming. En genderbudgetanalyse kan gemaakt worden van de gehele gemeentefinanciën, of van een deel daarvan.

Vraag	Ja	Nee
Wordt er voldoende budget uitgetrokken voor de ambtelijke inzet die voor het uitvoeren van (integraal) emancipatiebeleid nodig is?		
Is er voldoende budget beschikbaar voor emancipatie-subsidies?		
Is er voldoende budget beschikbaar voor het laten uitvoeren van emancipatietoetsen?		
Is er voldoende budget beschikbaar voor het uitvoeren van de maatregelen binnen het emancipatiebeleid?		
Is er wel eens een genderbudgetanalyse gemaakt van de gemeentefinanciën, of een deel daarvan?		

Wat voldoende is, is natuurlijk moeilijk te beoordelen. Het beschikbare budget is afhankelijk van de grootte van de gemeente, en van de financiële ruimte die er is. Is er geen of onvoldoende budget beschikbaar, dan kun je voorstellen doen om hiervoor geld in de begroting op te nemen. Zoals bekend is de vaststelling van de begroting een belangrijk instrument van de raad, en met begrotingsvoorstellen kun je echt wat in werking stellen.

Check 10: monitoring en evaluatie

Het is natuurlijk belangrijk om steeds na te gaan of het beleid succesvol is. Het moet daarom duidelijk zijn hoe de effecten van het beleid worden getoetst, en hoe de situatie van vrouwen wordt gemonitord.

Dat geldt voor specifiek emancipatiebeleid, waarvoor specifieke maatregelen worden genomen.

Maar het is des te belangrijker in het geval van gendermainstreaming; wanneer je dat niet monitort is er geen enkel zicht op de emancipatie-effecten.

De eerder genoemde instrumenten als de emancipatie-effectrapportage en de gender-budget-analyse kunnen worden ingezet om de effecten van beleid na te gaan.

In feite ben je met een goede monitoring en evaluatie weer aan het begin van de cyclus aangeland, en is het opnieuw tijd voor de stappen zoals beschreven bij met name check 2 en 4.

Vraag	Ja	Nee
Is in het beleid opgenomen hoe de effecten van het beleid zullen worden getoetst?		
Is er een moment bepaald waarop het beleid zal worden geëvalueerd, en zonodig bijgesteld?		
Is vastgelegd wie de monitoring en evaluatie uitvoert, en hoe burgers en (vrouwen)organisaties hierbij worden betrokken? (zie ook check 7)		

Tot slot

Mis je iets in deze checklist, vind je hem onduidelijk of ben je het er niet mee eens? Meld het ons. We willen de checklist regelmatig bijwerken.

Verder ontvangen we graag lokale emancipatienota's, en verslagen van de toepassing van deze checklist op die nota's.

Ook moties, initiatiefvoorstellen en schriftelijke vragen op het gebied van emancipatiebeleid zijn welkom.

Op GL-web zullen we binnenkort een dossier lokaal emancipatiebeleid aan (laten) maken, met veel praktische voorbeelden.

Alle commentaar en stukken zijn welkom op femnet@groenlinks.nl.

FemNet
Augustus 2008

Margreet de Boer